

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата психологічних наук, доцента
Хуртенко Оксани Вікторівни на дисертаційну роботу
Балабушки Євгена Олександровича на тему:
«ДИНАМІКА РИГІДНОСТІ КОМБАТАНТІВ
У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ МИРНОГО ЖИТТЯ»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата
психологічних наук за спеціальністю 19.00.09 «Психологія діяльності в
особливих умовах»

Весною 2014 року на сході України почались бойові дії, які продовжуються з різною інтенсивністю і до цього часу. У конфлікті взяли участь десятки тисяч військовослужбовців Збройних сил, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, співробітників Міністерства внутрішніх справ. Перебуваючи в зоні бойових дій, психіка людини змінюється відповідно до впливу навколишніх умов, забезпечуючи виживання. Таким чином виробляються нові моделі поведінки, котрі виконуються автоматично (чим менше часу на роздуми, тим більше шансів вижити). Повернувшись додому, значна частина комбатантів продовжує керуватись виробленими в зоні бойових дій патерами поведінки, що є неефективним для мирного життя, а також в значній мірі загрозливим для оточуючих.

Перехід від військового до цивільного життя не минає для людини просто і швидко. Як зазначають ветерани бойових дій, з війни протягом місяця повертається тіло, мозок може повертатися з війни ще, як мінімум, рік. Участь у бойових діях за розмірами впливу та негативними наслідками не тільки для психіки, але і для усього життя людини відноситься до числа найбільш важких.

Українське сьогодення засвідчує те, що розв'язання проблем пов'язаних з психологічною реабілітацією і соціальною та професійною реадаптацією комбатантів є одним з найбільш негативних питань, якому

№	5	Вх. №	3929
квітень	10	09	20 18 р.
ВІДДІЛ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДПСУ ім. Б.Хмельницького			

приділяється значна увага в ЗМІ та яке виносить на порядок денний засідань урядових комітетів та громадських організацій.

Вивчення дисертаційного дослідження вказує на те, що Євген Олександрович Балабушка взявся досліджувати складну і водночас надзвичайно актуальну тему наукового дослідження – визначити вплив психічної ригідності колишніх комбатантів на розвиток у них посттравматичного стресового розладу, а також ефективність їхньої адаптації до умов мирного життя.

Потрібно зауважити, що дисертант чітко визначив стратегію і тактику свого дослідження. Автором цілком коректно з наукової точки зору визначено об'єкт, предмет, мету дослідження та основні задачі, для виконання яких він виявив всі доступні резерви, обрав потрібні методи і оптимальний варіант наукового пошуку. У результаті проведеної роботи він отримав нові наукові результати, які розширюють та конкретизують відомі дані та надають їм дієвої функціональності.

Виходячи із проведеного дослідження, Балабушко. Є.О. уперше:

доведено, що психічна ригідність колишнього комбатанта є одним з індивідуально-психологічних чинників ризику розвитку у нього ПТСР в процесі адаптації до умов мирного життя, а преморбідна ригідність у стані гострого стресу схильна до динаміки;

диференційовано особливості психічної ригідності колишніх комбатантів у контексті розвитку у них ПТСР;

розроблено та обґрунтовано модель лонгітюдного дослідження колишніх комбатантів з метою індивідуального прогнозу розвитку у них ПТСР;

удосконалено:

теоретичні засади емпіричного дослідження психологічних особливостей особистості, яка пережила бойовий стрес;

технологічні процедури ранньої психодіагностики ПТСР у колишніх комбатантів;

критеріальну базу психічної дезадаптації колишніх комбатантів до умов мирного життя.

отримали подальший розвиток:

семантика поняття психічної ригідності як складної багатовимірної властивості, що відображає структурно-рівневу організацію особистості, поведінки і діяльності особистості, а також формально-динамічний і змістовний аспекти психіки;

наукові уявлення про диференціально-психологічні особливості розвитку психічної ригідності військовослужбовців під час підготовки та після участі у бойових діях та планової реабілітації.

У першому розділі – «Теоретичний аналіз стану дослідженості проблеми реадaptaції учасників бойових дій до умов мирного життя» – виявлено сутність реадaptaції учасників бойових дій до умов мирного життя; подано результати аналізу можливостей психологічної реадaptaції колишніх комбатантів з урахуванням їхніх індивідуально-психологічних особливостей і ступеня вираженості психічних розладів.

У другому розділі – «Організаційно-методичні засади та методи емпіричного дослідження психічної ригідності колишніх комбатантів» – проаналізовано феномен психічної ригідності комбатантів у контексті розвитку у них ПТСР; розроблено та обгрунтовано програму ранньої діагностики ПТСР у колишніх комбатантів.

У третьому розділі – «Динаміка психічної ригідності в процесі адаптації колишніх комбатантів до умов мирного життя» – подано результати лонгітюдного диференційно-психологічного дослідження психічної ригідності в учасників бойових дій, які пережили бойовий стрес.

Лонгітюдне дослідження колишніх комбатантів, проведене автором, на усіх етапах дозволило виявити такі діагностичні особливості: при розвитку стресових станів відзначається динаміка показників психічної ригідності – ригідність як стан і преморбідна ригідність.

У цілому, результати, отримані дисертантом, відрізняються науковою новизною, мають відповідне теоретичне і практичне значення.

Детальний аналіз дисертаційного дослідження Балабушки Є.О. свідчить про ерудицію та обізнаність автора в галузі проблем психології діяльності в особливих умовах, про вміння застосовувати методи теоретичного аналізу, а також психологічні методи експериментального дослідження для успішного вирішення визначених завдань наукового дослідження.

У публікаціях в повному обсязі відображено основні аспекти і результати дисертаційного дослідження. Зміст автореферату відображає основний зміст дисертації.

Дисертаційний матеріал викладений достатньо аргументовано та послідовно, його вирізняє чіткість задуму, якісний теоретичний аналіз, аргументованість висунутих тез, обґрунтованість зроблених висновків, здобутих у самостійному емпіричному пошуку, що відповідає вимогам ВАК України щодо кандидатських дисертацій.

Не зважаючи на велику кількість переваг роботи, що подана до захисту, є певні побажання та зауваження, а саме:

1. У підрозділі 1.1 автор констатує про наявність взаємовпливу між дією психічних стресорів та виникненням вегетативних та ендокринних реакцій, що призводить до психологічної готовності до боротьби, яка налаштовує до реакцій агресії і страху. Між тим важко зрозуміти, на підставі результатів чийх досліджень – власних чи інших дослідників він постулює цей взаємовплив як емпіричний факт.

2. У підрозділі 1.2 автор здійснює ґрунтовний аналіз наукових праць, що стосуються необхідності вивчення індивідуально-психологічних особливостей колишніх комбатантів. Зокрема, він зазначає, що багато авторів розглядають питання взаємозв'язку індивідуально-психологічних особливостей з успішною адаптацією військовослужбовців у межах декількох особистісних якостей, а часом і єдиного критерію (у межах

акцентує рис, психопатичного розвитку, рівня емоційної стійкості, тривожності тощо), але в тексті дисертації відсутні посилання на конкретних науковців, які займалися вивченням саме цього питання.

3. У підрозділі 3.1 автор зауважує, що на сьогодні виокремлюють такі види особистісних розладів: параноїдний; шизоїдний; дисоціальний; емоційно нестійкий; істеричний; ананкастний (обсесивно-компульсивний); тривожний (уникаючий); залежний, однак у тексті роботи не вказано, хто саме є автором зазначеної класифікації цих розладів.

4. У підрозділі 3.1 автор аналізує модель бойового стресу за Р.Корносом. На нашу думку, модель бойового стресу доцільніше було б візуалізувати.

Але викладені зауваження, в переважній більшості мають дискусійний характер і не зменшують науково-теоретичної і практичної значущості дисертаційного дослідження. Дисертація є завершеною працею, що містить нові науково-обґрунтовані результати.

Висновок. Дисертація на тему: «Динаміка ригідності комбатантів у процесі адаптації до умов мирного життя» є завершеною роботою, в якій успішно вирішена важлива наукова задача і має суттєве значення для психології діяльності в особливих умовах. А її автор – Балабушка Євген Олександрович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.09 – «Психологія діяльності в особливих умовах».

Офіційний опонент

доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

кандидат психологічних наук, доцент

Хуртенко О.В.

Хуртенко О.В.
06.09.2018

